

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
FACULTATEA DE LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE
ASOCIAȚIA SLAVIȘTILOR DIN ROMÂNIA

Departament de filologie rusă și slavă

ROMANOSLAVICA

Vol. XLVIII nr. 2

editura universității din bucurești[®]
2012

Referenți științifici: conf.dr. Mariana Mangiulea
conf.dr. Dagmar Maria Anoca

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof.dr. Constantin Geambașu, prof.dr. Mihai Mitu, conf.dr. Mariana Mangiulea,
Prof.dr. Antoaneta Olteanu

COMITETUL DE REDACȚIE:

Prof.dr. Virgil Șopterescu, cercet.dr. Irina Sedakova (Institutul de Slavistică și Balcanistică, Moscova), prof.dr. Mieczysław Dąbrowski (Universitatea din Varșovia), prof.dr. Panaiot Karaghiozov (Universitatea „Kliment Ohridski”, Sofia), conf.dr. Antoni Moisei (Universitatea din Cernăuți), prof.dr. Corneliu Barborică, prof.dr. Dorin Gămănescu, prof.dr. Jiva Milin, prof.dr. Ion Petrică, prof.dr. Onufrie Vințeler, asist. Camelia Dinu (secretar de redacție)

Tehnoredactare: prof.dr. Antoaneta Olteanu

© Asociația Slaviștilor din România (Romanian Association of Slavic Studies)
kgeambasu@yahoo.com
mariana_lls@yahoo.com
antoaneta_o@yahoo.com

IMPORTANT:

Materialele nepublicate nu se înapoiază.

HYDRONOMASTIKA V EURÓPSKÝCH SÚVISLOSTIACH

Jaromír KRŠKO

This paper is a presentation of all existing results of research made in Slovak hydronomastics and an introduction of the project *Hydronymia Slovaciae* – the project aiming at gradual processing of all Slovak river basins. The author of this study outlines the main foundation for building the entry, the notation of hydrographical zoning and the notation of hydrographic zoning of water drains. At the end of his paper he outlines some other possible pointings of Slovak hydronomastics.

Key words: onomastic, hydronomastic, hydronym, *Hydronymia Europaea*, *Hydronymia Slovaciae*

Hydronomastika predstavuje dôležitú a neoddeliteľnú súčasť onomastiky. Mnohé európske krajinu sa už v minulosti rozhodli spracovať národnú hydronymiu v synchrónnom i diachrónnom rámci, niektoré krajiny tento krok ešte len čaká.

O komplexnom spracovaní národnej hydronymie na Slovensku začali slovenskí onomastici uvažovať v roku 1976, kedy vznikla výskumná úloha Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave pod vedením M. Majtána. V rámci plnenia tejto úlohy vznikla na onomastickom pracovisku v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV pracovná skupina a začalo sa s budovaním kartotéky slovenskej hydronymie (excerpovali sa diela Hydrologické pomery ČSSR, Hydrografický číselník slovenských tokov, Základná mapa ČSSR v mierke 1 : 50 000). Pod vedením pracovnej skupiny sa začali organizovať metodické semináre v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, v Banskej Bystrici a v Prešove. Vypracoval sa dotazník na terénny výskum, zorganizoval sa terénny výskum povodí horného Hrona, Zolnej a povodia Svinky (prítoku Torysy). Hydronomastický materiál zbierali aj poslucháči vtedajších pedagogických fakúlt v Prešove a Banskej Bystrici v rámci seminárnych prác.

Slovenská onomastika tak už v polovici sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia nadviazala na iniciatívu nemeckých onomastikov, konkrétnie na myšlienky H. Krahcho, ktorý už na začiatku šesťdesiatych rokov vypracoval projekt na spracovanie hydronymie Nemecka pod názvom *Hydronymia Germaniae* (1962). Neskôr sa k tomuto

projektu v roku 1980 oficiálne pripojila aj poľská onomastika pod vedením K. Rymuta. Myšlienka spracovania hydronymie v širšom (európskom) kontexte sa zrodila r. 1985 v Akadémii vied a literatúry v nemeckom Mainzi. Autormi európskeho hydronomastického projektu sa stali W. P. Schmid, J. Udolph a K. Rymut a projekt začal fungovať pod názvom **Hydronymia Europaea**.

Prvou monografiou, v ktorej sa spracovala hydronymia slovenského povodia, bola práca M. Majtána a K. Rymuta pod názvom *Hydronimia dorzecza Orawy* (1985). Táto monografia bola však spracovaná podľa metodiky starších poľských hydronomastických monografií. Podľa monografie *Hydronimia dorzecza Orawy* bola spracovaná aj kandidátska dizertačná práca O. Nemčokovej *Hydronymia povodia horného Hrona* (1988). V roku 1998 vyšla v Stuttgarte ďalšia spoločná práca autorov K. Rymuta a M. Majtána pod názvom *Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec. (Nazwy wodne dorzecza Dunajca)*. V tejto monografii sa samostatne spracúva aj slovenská časť Dunajca a Popradu (s. 295-426 a 459-506). Autori tu nadviazali na zásady stavby hesla podľa jednotnej normy projektu Hydronymia Europaea.

V rámci spracúvania slovenskej hydronymie vzniklo niekoľko menších štúdií, ale aj samostatné monografie, v ktorých autori analyzovali väčšie povodia. Veľký záujem o monografické spracovanie slovenskej hydronymie nastal v druhej polovici deväťdesiatych rokov minulého storocia. Inštitucionálne zaštítenie týchto snáh si ako úlohu zobralo Predsedníctvo slovenskej onomastickej komisie pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV pod vedením M. Majtána, P. Žiga a J. Krška, ktoré zorganizovalo stretnutie jazykovedcov zo slovenských vysokých škôl a Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, na ktorom sa oboznámili s doterajším stavom výskumov slovenskej hydronymie a načrtli perspektívy spracovania celej hydronymie Slovenska pod oficiálnym názvom **Hydronymia Slovaciae**. Nová pracovná skupina, ktorá oživila myšlienky komplexného spracovania hydronymie Slovenska sa prvý raz zišla začiatkom leta 2003 a prihlásili sa k tradíciam pôvodného projektu z roku 1976.

Druhé pracovné stretnutie sa konalo 7.12.2004, na ktorom sa jednotliví členovia pracovnej skupiny informovali o dosiahnutých výsledkoch výskumu. Tu sa zároveň dohodlo, že základné podklady pre spracovanie zvyšných povodí Slovenska sa môžu riešiť aj v rámci diplomových a rigoróznych prác, ktoré sa neskôr rozširia do podoby samostatnej vedeckej monografie spracovanej podľa rovnakých zásad, aby sa dosiahla kompatibilita čiastkových výstupov pri záverečnom spracúvaní Hydronymie Slovenska.

Nové monografie napísané v deväťdesiatych rokoch už metodologicky vychádzali zo zásad projektu Hydronymia Europaea – *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej* (Sičáková, 1996), *Hydronymia povodia Ipla* (Majtán-Žigo, 1999), *Hydronymia povodia Turca* (Krško, 2003). Z pohľadu nových riešení primárneho výskumu sa významnou monografiou stala *Hydronymia povodia Nitry* (Hladký, 2004), v ktorej autor ako prvý predstavil metodologické spracovanie vodných kanálov, resp. metodiku ich zapisovania v hydrografickom členení povodia. M. Majtán pripravil v roku

2006 druhé (prepracované) vydanie *Hydronymie povodia Oravy* (spoluautor K. Rymut) podľa zásad projektu *Hydronymia Slovaciae*. V rukopise zostala kandidátska dizertačná práca *Hydronymia povodia horného Hrona* (Nemčoková, 1988), ktorá sa stala podkladom pre celé spracovanie povodia Hrona pod názvom *Hydronymia povodia Hrona* (autorom je J. Krško). *Hydronymia povodia Hrona* bola dokončená v roku 2007 a publikovaná v roku 2008. Spracovanie povodia Hrona skompletizovalo spracovanie povodí takmer celého stredného Slovenska. Od roku 2008 sa začal intenzívny výskum synchrónnej a diachrónnej hydronymie povodia Váhu. Výsledkom skúmania hydronymic povodia Váhu sú najaktuálnejšie monografie z časti povodia Váhu – *Hydronymia povodia Kysuce* (Krško-Velička, 2011), *Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčanky po prameň Váhu)* (Krško, 2011) a *Hydronymia povodia Dudváhu* (Beláková-Hladký-Závodný, 2011). V najbližšej budúcnosti sa vedecké kolektívy katedier slovenského jazyka a literatúry z Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici a Pedagogickej fakulty TU v Trnave budú venovať synchronizácii a doplneniu všetkých doterajších výskumov z povodia Váhu, výsledkom čoho bude ucelená monografia celého povodia.

Od roku 2007 sú na Katedre slovenského jazyka a literatúry FHV UMB úspešne zapájani aj poslucháči doktorandského štúdia, ktorí v rámci svojich dizertačných prác analyzujú doteraz nespracované slovenské povodia. A. Závodný r. 2010 obhájil dizertačnú prácu pod názvom *Vzťahové a slovotvorné modely hydronymie slovenských prítokov Moravy*. V tomto trende úspešne pokračuje A. Goútšová s dizertačnou prácou pod názvom *Motivanty synchrónnej a diachrónnej hydronymie povodia Hornádu (po sútoku Torysy)*.

Veľkým prínosom v základnom spracovaní povodí sú seminárne, bakalárske a najmä diplomové práce, ktoré vznikajú na jednotlivých slovakistických pracoviskách slovenských vysokých škôl. Poslucháči spracúvajú najmä vodoohospodársku mapu mierky 1 : 50 000, turistické mapy a regionálne monografie obcí, vykonávajú terénny výskum v skúmanom povodí. Objavujú sa diplomové práce, v ktorých je urobený aj archívny výskum. Doteraz boli v rámci diplomových a bakalárskych prác spracované povodia dolného Dudváhu (Beňo, 2005), Myjavu a Chvojnice (Závodný, 2007), horného a stredného Váhu (Chovancová, 2003; Hikaníková, 2005), Kysuce (Majchrák, 2005), Hornádu (Jurčišinová 2006; Švačová, 2006), Hnilca (Mihalusová, 2006) a Tople (Karahutová, 2006), Ondavy (Homoňa, 2007), horného povodia Laborca (Gajdošová, 2009). Všetky takéto práce sú veľmi vhodným základom pre komplexné spracovanie povodí v rámci projektu *Hydronymia Slovaciae*.

Tradicionalitou projektu *Hydronymia Slovaciae* je, že vychádza z metodologických zásad projektu *Hydronymia Europaea*. Výskum jednotlivých slovenských povodí však priniesol so sebou špecifické problémy, ktoré museli autori riešiť. Aby sme dosiahli jednotu zapisovania všetkých hydroným a aby sa mohli samostatne monograficky spracované povodia spojiť do jedného celku, musela byť

vypracovaná záväzná metodika. Zásady spracovania hydronymie Slovenska vyšli pod názvom *Spracovanie hydronymie Slovenska. (Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae)* (Krško, 2005).

V tejto hydronomastickej metodike je podrobne rozpisana stavba základného hesla pre tečúce a stojaté vody, pramene a vodopády. Stavba hesiel bola publikovaná vo viacerých odborných onomastických časopisoch (pozri napr. Krško, 2004), preto z časových a priestorových dôvodov uvedieme len stručný popis ukážkového hesla tečúceho toku. Podobná štruktúra platí aj pre tečúce toky vyššieho stupňa (tu však za heslom naznačíme do ktorého toku sa analyzovaný tok vlieva), pre stojaté vody, pramene a vodné kanály. Heslové slovo (vysádzané tučne) predstavuje standardizovanú podobu hydronyma alebo podobu, ktorá je vhodná na štandardizáciu. Po heslovom slove nasleduje údaj, či ide o pravý (p.) alebo ľavý (l.) prítok voči nadradenému toku a názov tohto nadradeného toku. Nasleduje dĺžka toku v km, miesto prameňa¹, miesto ústia (ak je to dôležité, môžeme pred miestom ústia zapísť aj miesto, kde vodný tok preteká) s lokalizáciou na príslušný kataster obce. Orientácia prameňa alebo ústia podľa svetových strán sa nerozpisuje slovami, ale len značkami – V, Z, J, S, SV, SZ, JV, JZ. Po týchto lokalizačných údajoch nasledujú varianty názvov hydronyma a terénny názov (TN.), osadný názov (ON.), osobné meno (OM.), vodný názov (VN.), pripadne etonymum (EN.), ktoré mohli podobu hydronyma motivovať alebo s ním vecne a etymologicky súvisia. V novom riadku nasleduje číslo vodohospodárskej mapy mierky 1 : 50 000, na ktorej sa tok nachádza. Za údajom z vodohospodárskej mapy uvedieme číslo vodného toku, ktoré uvádza V. Šmilauer v diele *Vodopis starého Slovenska* (1932). Ďalšie riadky tvoria chronologicky usporiadane doklady vodných názvov s rokom zápisu, názvom a prameňom, v ktorom sa daný názov nachádza (v prípade knižného diela sa za skratkou uvádza prvá strana výskytu), pripadne názvy získané terénnym výskumom (tieto zapisujeme fonetickou transkripciou v nárečovej podobe, za ktorou nasleduje skratka obce, v ktorej sme názov získali). Záver hesla tvoria výklady všetkých názvov a variantov názvov hydroným s poukazmi na jazykovo a vecne súvisiace miestne a terénne názvy (motivácia osadným, terénnym, vodným názvom, osobným menom). Niekedy je vhodné uviesť aj smer motivácie (VN. Konotopa > ON. Konotopa, nie naopak!).² Na záver môžeme uviesť dôležitú literatúru, ktorá sa týka etymológie.

¹ Miesto prameňa je potrebné lokalizovať vzhľadom k dôležitému onymickému bodu – osade, vrchu, pohorí, terénemu názvu... – tieto onymické body často motivujú podobu hydronyma. Pri terénnych názvoch uvádzame ich nadmorskú výšku – napr. „... pramení S od Vysokej (1967 m n. m.)“. Zdôrazňujeme, že ide o nadmorskú výšku (mäjčastejšie) oronyma (jeho kótu) a nie o nadmorskú výšku prameniska. Kótá je dôležitá pri konfrontácii súčasných map so staršími mapami a identifikácii tokov na týchto mapách.

² Dôležité je uvedomiť si smer motivácie, pretože nie vždy musí byť motivantom terénny názov, osada, samota a pod. Niekedy hydronymum motivuje názov osady (napr. *Blatnica* (potok) > *Blatnica* (osada)) – logicky by nevznikla osada na mokrom (blativom) teréne, ktorá by motivovala názov potoka pri tejto osade. Podobne to bolo aj v prípade pôvodného názvu

Príklad zápisu základného hesla:

Ivančinský potok p. Turiec, 5,8 km; pramení Z od Diviak, ústí v Ivančinej; varianty: Konotopa, Ivančiná; ON. Ivančiná.
 VMp. 50: 36-11; Šmil. Nr. 236
 VN.: 1251 *Kanatopam, alium fl. Kanathopam* CDSI. II., Nr. 370
 1254 *riv. Konotopa* CDSI II., Nr. 459; Šmil. 322; Mál. 86
 1736 *Konopotam* Bel II., 300
 1892 *Konotopa* KrižS. 424
 1898 *Konotopa* KrižM. 163
 1944 *Konotopa* Šik. 89
 1981 *Ivančiná* VMp. SSR
 1990 *Ivančinský potok* VMp. ČSFR
 2002 *Ivančiná* náreč. Ivan.
 2002 *Konotope* náreč. Ivan.
 ON.: 1248 *Konotopa* Beň. 75
 1248 *Kanapota* TR. 74
 1414 *Konotopa* Beň. 76
 1430 *Konothaba* Beň. 76
 ON.: 1423 *Iwankſalua* VSO. I, 495
 1536 *Iwanchynſalva* VSO. I, 495
 1786 *Iwančina* VSO. I, 495
 Etym.: Názov *Konotopa* (< apel. *komb* + sloveso *topiti*) vznikol podľa charakteristiky brehov toku – močaristé brehy, pri prechode potoka sa topili kone (Šmil. 463-464); názvy *Ivančiná*, *Ivančinský potok* vznikli z ON. *Ivana* (< OM. *Ivanka* < OM. *Ivan*)¹ + apel. *potok*.
 Lit.: Šmil. 55, 463-464; Beň. 75-79.

Okrem základnej stavby hesla je v metodike popísaný aj spôsob radenia názovov jednotlivých prítokov. V slovenskej onomastike sa diskutovalo o smere zapisovania hydroným, či budú zapisované v smere toku (od prameňa k ústiu – takto je koncipovaná monografia J. Hladkého *Hydronymia povodia Nitry*) alebo v opačnom smere, teda od ústia k prameňu. Napokon sa slovenski onomastici dohodli o zapisovaní v smere ústia k prameňu, pretože historické osídľovanie postupovalo v tomto smere.

Hydrografické členenie skúmaného povodia môže obsahovať hydronymá, ktoré sa vyskytnú viackrát, pričom však označujú odlišné vodné toky. Onymická polysémia (prípadne onymická homonymia) sa musí vyznačiť v hydrografickom členení tak, že každé polysémické hydronymum bude mať pri sebe číselný index. Príklad hydrografického členenia:

Konotopa (dnes obec *Ivančiná*) – prvotný bol názov potoka *Konotopa* (pretekal barinatým miestom, v ktorom sa topili kone) a názov potoka motivoval pomenovanie osady.

¹ Pri etymológii hydronyma (resp. jeho motivácii) sa snažíme zistiť aj etymológiu vecne súvisiacich osadných, terénnych názovov, samot...

1. HRON
2. Liešňanský potok (1) ľ.
3. Putikov ľ.
4. Novobanský potok p.
5. Starohutský potok p.
6. Sedlový potok (1) ľ.
7. Sklený potok ľ.
8. Drozdovo p.
9. Rovienka ľ.
10. Zajačí potok (2) p.

Uvedené hydrografické členenie sa dá čítať takto: do Hrona sa zľava vlieva Liešňanský potok, do ktorého zľava ústi Putikov (preto je odsadený tabulátorom). Ďalším prítokom Hrona (proti prúdu) je pravý prítok pod názvom Novobanský potok, do ktorého sa sprava vlieva najprv Starohutský potok, do ktorého zľava ústi Sedlový, potom Sklený potok a sprava potok Drozdovo (všetky tri sú odsadené na rovnakú úroveň, pretože sa vlievajú do toho istého toku). Po Starohutskom potoku je ďalším prítokom Novobanského potoka ľavý tok Rovienky a pravý prítok pod názvom Zajačí potok.

Čiselné indexy pri Liešňanskom, Sedlovom a Zajačom potoku znamenajú, že takto pomenovaných potokov je v povodí Hrona niekoľko, tieto hydronymá sa vyznačujú spomínanou onymickou polysémiou (prípadne onymickou homonymiou – presné odlišenie pozri: Krško, 2002).

Je pochopiteľné, že pri opise vód celého Slovenska zaznamenáme mnohonásobný výskyt pomenovani typu *Biela voda*, *Čierna voda*, *Biely potok*, *Čierny potok*, *Hlboký potok*, *Mlynský potok*, *Studený*, *Široká* a pod. Problémom bude správne zoradenie týchto názvov podľa indexov. Východiskom by malo byť hydrografické členenie voči hlavnému toku, ktorý odvádzá vody Slovenska – Dunaja¹. Polysémické názvy by mali mať najmenší index smerom od dolného toku Dunaja v Maďarsku. Tu je prvým (ľavým) prítokom Tisa, do ktorej sprava ústi najprv rieka Slaná (a jej prítoky na Slovensku). Vyšší index by mali vodné toky povodia Hornádu a Ondavy. Postupne by sme indexami označili polysémické názvy povodia Ipľa, Hrona, Váhu a Moravy. V „indexovom“ rade by boli posledné vodné toky, ktoré neústia do Dunaja, ale do Visly. Poradie by bolo podobné – prvé by sme označili východoslovenské prítoky Popradu (ten je pravým prítokom Dunajca) a potom polysémické názvy prítokov Dunajca. Presnosť indexového radenia v Hydronymii Slovaciae bude teda závislá od zodpovedného prístupu jednotlivých autorov čiastkových výstupov a dôsledného radenia v záverečnej fáze spracovania Hydronymie Slovaciae.

¹ Podľa hydrológov odvádzá Dunaj asi 94 % vód na Slovensku (ústia do Čierneho mora), zvyšok odteká do Visly, ktorá ústí do Baltského mora.

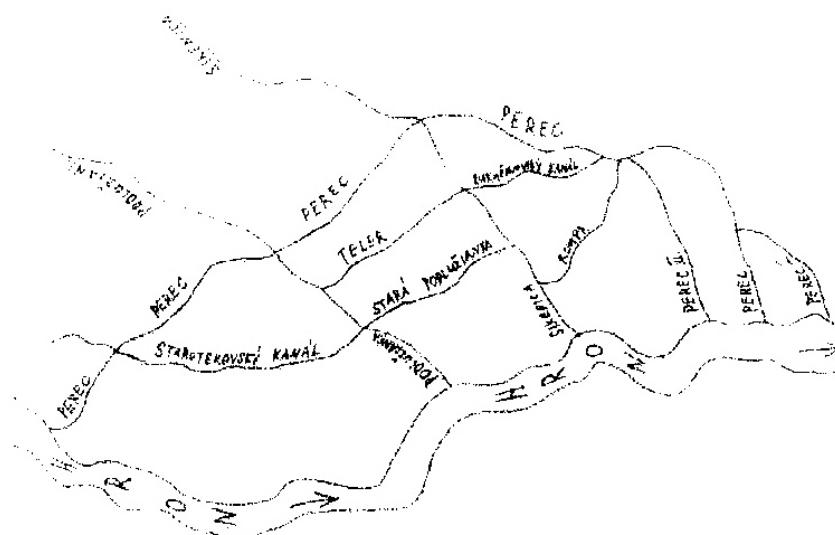
Označovanie polysémických hydroným indexami pri skúmanom povodí bude teda také, že najnižší index bude mať názov v dolnom toku hlavného povodia a najvyšší index bude mať hydronymum najbližšie k prameňu.

Originalita projektu Hydronymia Slovaciae spočíva najmä v zápisе a zaznačovaní vodných kanálov. V doterajšej histórii sa tieto technické vodohospodárske stavby nezapisovali do skúmanej hydronymie, pretože ich spájanie s vodným tokom je pomerne zložité. Autorom týchto zápisov je J. Hladký, ktorý v slovenskej onomastike ako prvý priniesol riešenie tohto problému vo svojej monografii *Hydronymia povodia Nitry* (Hladký, 2004).

Kanály sú vodohospodársko-technické stavby zabezpečujúce odvodnenie prebytočných vód v hustej sútokovej oblasti alebo odvodnenie zamokrených, močaristých oblastí. Nejde o objekt s prirodzeným tokom, a teda prameňom a ústím, ale vodný režim býva väčšinou umelo usmerňovaný – z odvodňovacieho kanála sa spravidla voda odvádzá do recipienta, no pri vyšších vodných stavoch sa zasa prečerpáva z recipienta do kanála alebo sústavy kanálov. S výstavbou umelých odvodňovacích kanálov sa začalo na Slovensku v 1. polovici 19. st., časť vznikla úpravou vysychajúcich ramien alebo tokov. V súčasnosti sú mnohé kanály, ktoré pôvodne slúžili na odvodňovanie pôd, už nefunkčné.

Ked'že kanály nie sú prirodzené vodné toky, často bývajú účelovo navzájom poprepájané, na mapách sú vyznačené iným spôsobom ako vodné toky. Zápis lokalizácie kanálov sa v heslovej časti odlišuje tým, že sa neuvádzajú radenie tokov smerom k recipientu ako pri vodných tokoch, ale neuvádzajú ani miesto prameňa a ústia. Uvádzajú iba jeho miestopisná lokalizácia vzhľadom na obec, vrch atď.; ak má kanál spojovaciu funkciu, uvádzame, ktoré kanály spája. Zostávajúca štruktúra zápisu sa nemení a je veľmi podobná (resp. identická) so štruktúrou hesla tečúceho toku.

Z metodologického hľadiska je však dôležitejšie zapisovanie hydrografického členenia kanálov, ktoré sa odlišuje od zápisu bežných vodných tokov. Na ich odlišenie od vodných tokov sa používajú symboly (– ktorým sa označuje pravostranné rameno alebo kanál vo funkcií ramena, ktoré sa začína aj končí ešte pred ústím ďalšieho toku a | – týmto symbolom označujeme umelý kanál alebo rameno, do ktorého sa vlievajú ďalšie toky (v členení preto zaznamenávame aj jeho začiatok, aj jeho koniec, a to uvedením čísla objektu; ak hranatá zárvorka stojí za názvom objektu, číslo, ktoré za ňou nasleduje, označuje číslo ďalšieho objektu, s ktorým je takto označený objekt spojený). Na lepsie pochopenie uvedieme príklad z povodia Hrona:

Zápis hydrografického členenie kanála Perec je nasledovné:

1. Hron
2. [Perec l. [1
3. [Perec I. l. [2
4. [Perec II. l. [1
5. Kompa p. [7
6. [Kukučinovský kanál p. [7 [9
7. Sikenica l.
8. [Stará Podlužianka p. [10 [11
9. [Teler p. [10 [6
10. Podlužianka l.
11. [Starotekovský kanál p. [2 [8

Uvedené hydrografické členenie sa dá čítať takto: do Hrona zľava ústí kanál Perec¹, ktorý s hlavným tokom (Hronom) zľava spájajú aj jeho menšie kanály – najprv Perec I. a potom Perec II. Do Pereca neskôr sprava ústí Kompa, tá však spája aj potok Sikenica². Kukučinovský kanál je sprava napojený na Perec, ale spája sa aj so Sikenicou

¹ Hranatá závorka a poradové číslo Hrona signalizuje, že kanál Perec sa spája s Hronom na dvoch miestach. Takto sa vyznačujú aj ramená potokov (napr. mlynské náhony), ktoré majú väčšinou pomenovanie *Mlynský potok*, *Mlynský náhon*, *Mlynský jarok* a pod.

² Preto je za Komponou uvedená hranatá závorka a poradové číslo Sikenice z hydrografického člencnia.

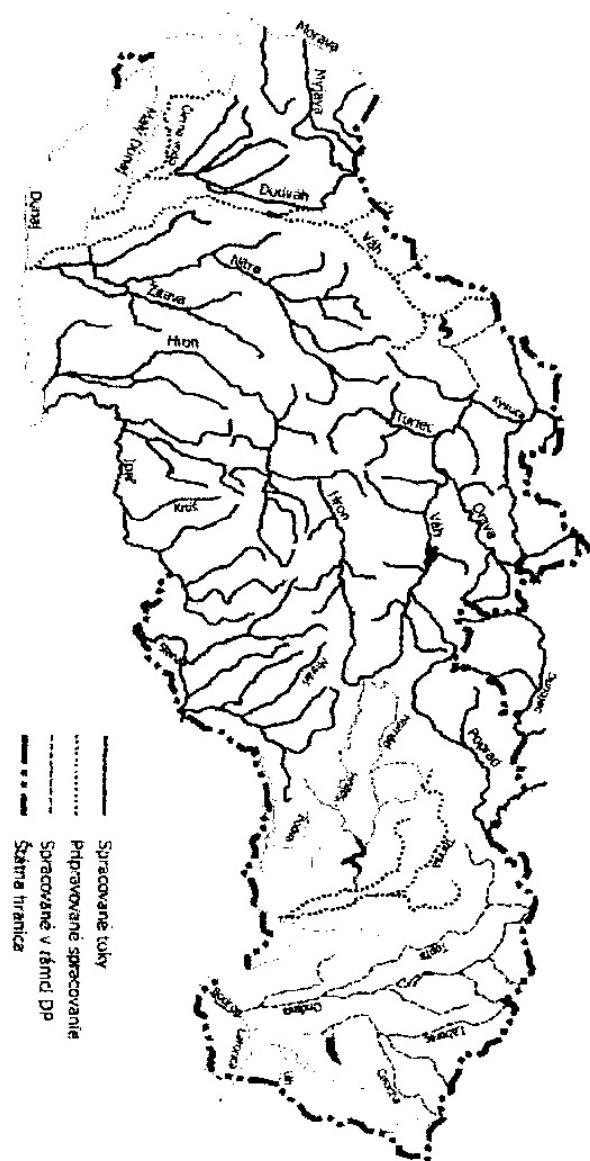
a Telerom. Ďalším prítokom Hronu je Ľavostranná Síkenica, do ktorej sprava ústi kanál Stará Podlužianka, spájajúci aj Podlužianku a Starotekovský kanál. Nasledujúcim prítokom Síkenice je z pravej strany kanál Teler, ktorý spája aj Podlužianku a Kukučinovský kanál. Potom nasleduje Ľavostranný prítok Hrona – potok Podlužianka, do ktorej sprava ústi Starotekovský kanál spájajúci aj Perec a Starú Podlužianku.

Ďalšie výskumy slovenskej hydronymie smerujú do oblasti modelovej štruktúry hydronym doteraz vyskúmaných povodí. Tejto problematike sa v ostatnom čase venovali najmä L. Sičáková (2004; 2007), J. Krško (2007a; 2007b), A. Závodný (2010). V porovnaní s celkovou toponymiou ide o veľmi špecifickú oblasť, pretože toponymické modely neplatia vo všeobecnosti v hydronymii (napr. antroponymum sa v toponymii uplatňuje ako primárny motivant, zatiaľ čo v hydronymii je sekundárnym motivantom – pozri Krško, 2007a).

Okrem klasického monografického spracovania hydronymie existujú pokusy transformovať jednotlivé monografie do elektronického spracovania povodí – v rámci grantového projektu VEGA sa na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici riešila problematika takého spracovania pod názvom *Aplikácia spracovania hydronymie Hrona a Torysy do digitálnych map (GIS)*, (riešitelia – J. Krško, A. Gerlaková, N. Polčák). V prvej fáze projektu sa zosúladili názvy získané heuristickým výskum s názvami evidovanými v rámci existujúcich digitálnych máp. Časová náročnosť tohto projektu však neumožnila riešiteľom prejsť do druhej fázy, v ktorej by sa mali programom prepojiť povodia v digitálnej mape s jednotlivými časťami textovej časti hesla. Digitálna mapa povodia musí byť „aktívna“ – to znamená, že na mape celého povodia sa po kliknutí na ľubovoľný vodný tok farebne vyznačí celý tok od prameňa po ústie a vypíše sa jeho štandardizovaná podoba. Pre požadované spracovanie povodia do digitálnej podoby sa bude musieť vytvoriť aplikácia pozostávajúca z mapového a textového okna. V ďalších fázach sa budú môcť poprepájať hydronymá odlišené indexovým radom. K základnému heslu by sa mala zobraziť lokalizácia toku v rámci vodohospodárskej mapy (M:1:50 000), chronológia jeho pomenovani, motivácia názvu, resp. etymológia. Tento projekt preto bude pokračovať v spolupráci s Katedrou informatiky Fakulty prírodných vied UMB a projekt by mohol overiť fungovanie spracovania väčšieho povodia a prípadne by sa takto mohla neskôr spracovať celá hydronymia Slovenska. To by však bola ďalšia etapa základného projektu. Aplikácia hydronomastických výskumov do digitálnych máp môže výrazne posunúť onomastické bádanie dopredu, pretože geografické informačné systémy umožňujú zobrazovať celé povodia nielen v dvojdimenzionálnom rozmere, ale umožňujú zobraziť vodný tok v trojrozmernom priestore a virtuálne vstupovať bádateľovi do geografického priestoru, používateľ môže sledovať prierez a sklon celého povodia, prípadne skúmaného prítoku, použitím rôznych vrstiev sa do mapy môžu pridať porasty vegetácie, osady, komunikácie, geomorfologické útvary (vrchy, pohoria, doliny...) – teda významné motivačné faktory.

Projektu Hydronymia Slovaciae je veľkou výzvou pre slovenských onomastikov. Zanietený prístup a plnenie postupných čiastkových cieľov však môžu splniť zámery celého projektu. Výsledky by boli dobrým východiskovým materiálom pre komparáciu onymických systémov v rámci ostatných slovanských i neslovanských krajín.

Stav spracovania hydronymie na Slovensku:

Literatúra:

- BEŇO, R. 2005. *Hydronymia povodia dolného Dudváhu*. Rukopis diplomovej práce. Trnava : Pedagogická fakulta TU, 2005.
- GAJDOŠOVÁ, Ľ. 2009. *Hydronymia horného povodia Laborca (po VN Zemplínska Šírava)*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2009. 60 s. + 5 s. priloh.
- HIKANÍKOVÁ, V. 2005. *Hydronymia stredného povodia Váhu (Kraľovany – Nosice)*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2005. 140 s.
- HOMOLA, J. 2007. *Hydronymia povodia Ondavy*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2007.
- HLADKÝ, J. 2004. *Hydronymia povodia Nitry*. Trnavská univerzita – Pedagogická fakulta : Trnava, 2004. 294 s. ISBN 80-8082-008-2.
- HLADKÝ, J. 2006. Hydronymia Slovaciae – aktuálny projekt slovenskej onomastiky. Referát prednesený na XV. kolokviu mladých jazykovedcov (Tajov, 7.-9. 12. 2005), 7 s. (rukopis).
- CHOVANCOVÁ, Z. 2003. *Hydronymia horného toku Váhu*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2003. 106 s.
- JURČIŠINOVÁ, Z. 2006. *Hydronymia horného povodia Hornádu*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2006. 124 s.
- KARAHUTOVÁ, J. 2006. *Hydronymia povodia Tople*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2006. 133 s.
- KRŠKO, J. 2002. Mikroštruktúrne vzťahy v onymii. In: *Slovenská reč*, 67, 2002, č. 3, s. 142-152.
- KRŠKO, J. 2004. Projekt spracovania Hydronymie Slovenska. In: *Acta onomastica*, XLV, 2004, Praha : Ústav pro jazyk český AV ČR, s. 18-27. ISBN 80-86496-19-8
- KRŠKO, J. 2005. *Spracovanie hydronymie Slovenska. (Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae)*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2005. 105 s. ISBN 80-8083-142-6
- KRŠKO, J. 2007(a). Vzťahové modely slovenských hydroným. In: *Języki zachodnio-słowiańskie w XXI wieku. III. tom*. Editorky: Olga Wolińska, Mariola Szymczak-Rozlach. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009, s. 99-108. ISBN 978-83-226-1769-4.
- KRŠKO, J. 2007(b). Pomenovacie modely v hydronymii povodia Hrona. In: *Varia XVI. Zborník referátov zo XVI. kolokvia mladých jazykovedcov (Častá-Papiernička, 8.-10. 11. 2006)*. Zost. Gabriela Múcsková. Bratislava : Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, 2009, s. 302-309. ISBN 80-89037-04-6.
- KRŠKO, J. 2007(c). In: *Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej onomastickej konferencie (Trnava, 12.-14. 9. 2007)*. Zost. J. Hladký a I. Valentová. Bratislava – Trnava : Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – VEDA, vydavateľstvo SAV – Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2010, s. 229-237. ISBN 978-80-224-1126-4 [autorský podiel 75%]
- MAJCHRÁK, M. 2005. *Hydronymia povodia Kysuce*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2005. 97 s. + 1 s. príloha.

Romanoslavica vol. XLVIII nr. 2

- MAJTÁN, M. – ŽIGO, P. 1999. *Hydronymia povodia Ipl'a*. 1. vyd. Bratislava: Jazykovedný ústav E. Štúra SAV; Bratislava: Filozofická fakulta UK, 1999. 116 s. ISBN 80-88870-12-7
- MAJTÁN, M. – RYMUT, K. 2006. *Hydronymia povodia Oravy*. 2. vyd. Bratislava: Veda, 2006, 208 s. ISBN 80-224-0906-5.
- MIHALUSOVÁ, D. 2006. *Hydronymia povodia Hnilca*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2006. 109 s.
- NEMČOKOVÁ, O. 1988. *Hydronymia povodia horného Hrona*. Rukopis kandidátskej dizertačnej práce. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici, 1988. 219 s.
- RYMUT, K. – MAJTÁN, M. 1998. *Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec (Nazwy wodne dorzecza Dunajca)*. Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 1998. 516 s. ISBN 3-515-07235-7.
- SIČÁKOVÁ, L. 1996. *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej*. 1. vyd. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ, 1996. 108 s. ISBN 80-88697-24-7.
- SIČÁKOVÁ, L. 2004. Pomenovacie modely v hydronymii. In: *Slovenčina na začiatku 21. storočia* (Prešov, 5.-7. 3. 2003). Zost. M. Imrichová. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004, s. 278-283. ISBN 80-8068-271-2.
- SIČÁKOVÁ, L. 2007. Pomenovacie modely hydroným z povodia Slanej. In. *Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie*. Zost. M. Považaj a P. Žigo. Bratislava : VEDA, 2007, s. 210-226. ISBN 978-80-224-0971-1.
- ŠVAČOVÁ, R. 2006. *Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu (Margecany – štátma hranica)*. Rukopis diplomovej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2006. 174 s.
- ZÁVODNÝ, A. 2006. *Hydronymia povodia Myjavu a Chvojnice*. Rukopis diplomovej práce. Trnava: Pedagogická fakulta TU, 2007. 156 s.
- ZÁVODNÝ, A. 2010. *Vzťahové a slovotvorné modely hydronymie slovenských prítokov Moravy*. Rukopis dizertačnej práce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB, 2010. 290 s.

Tento príspevok predstavuje časť grantového projektu Grantovej vedeckej agentúry MŠ SR a SAV VEGA č. č. 1/0447/09 *Analýza synchrónnej a diachrónnej hydronymie povodia Váhu*